

MAHALLİ TÜRK EVLERİNDEKİ HALK GELENEKLERİNİN ANLAM VE FONKSİYONLARI (xx)

Metin KARADAĞ

ÖZ

Bu çalışmanın esasını, Prof. Dr. Paul Magnarella'nın geleneksel Türk evlerindeki inançlara ve uygulamalara ilişkin çalışması oluşturmaktadır. Bu araştırma geleneksel Türk evlerindeki her uygulamanın kutsal bir yanı olduğunu, ev kadınının bu anlayışın tipik bir örneği sayıldığı ortaya koymuştur.

SUMMARY

Meanings and Functions of Folk Customs in Local Turkish Houses

The essential of this study is belong to the article by Prof. Dr. Paul Magnarella who had dealt the customary rituals and belief associated with traditional Turkish homes. This paper had presented that "the traditional Turkish home contains an object so sacred that we may refer to it as 'a temple' and to the women associated with it as the 'home priestess'".

Gelenek ve inançların toplum yapısı içindeki anlamı ve fonksiyonları halk bilimi sahasının ilgi çekici konularından biridir. Sayıları ve nicelikleri her geçen yılla birlikte azalan geleneksel Türk evlerindeki törensel -mistik uygulama ve inançlarla ilgili olarak Amerikalı Türkolog Prof. Dr. Paul Magnarella'nın II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresine sunduğu bir bildiri (1), meseleye "anamlılık" ve "fonksiyon" açılarından baktığı için oldukça dikkat çekici mahiyette ve yeni yaklaşımları ihtiva eden bir yapıdadır. Makalemiz Prof. Dr. P. Magnarella'nın görüşlerinin özetlenerek aktarılması ve yorumlanmasından ibarettir.

Bildiri, geleneksel Türk evlerinde özellikle ev ve ailelerinin günlük işlerini gören kadınlar tarafından bir çeşit yasalaştırılmış ve günümüze kadar yaşatılmış olan geleneksel tören ve inançları kapsar. Ev adetk ve inançlarının tümünü analiz ve tasnifin imkansızlığı gözönüne alınarak, sadece çalışmanın ana hatlarını ve temel tutumlarını yansıtan programlı bir yöntem ele alınmıştır. Adet ve inanç örnekleri, Kuzeybatı Anadolu -özellikle Balıkesir ili- ile sınırlandırılmıştır.

Bildiride, Levi-Strauss, Victor Turner ve diğerleri tarafından ele alındıktan sonra moda olan "tip ve sembolik analiz" yaklaşımı uygulanmıştır (Nancy Mann 1973). Magnarella, Turner gibi gelenekleri; hareketlerin, sarmalanmış davranışların, kelimelerin ve uygarlık içinde kazanılmış çevrede gelişen fiziksel, sosyal, kültürel, ruhsal, sağlık ve ekonomik vs. gibi kombinasyonlarla biçimlenen objelerin standart dizisi olarak belirlemiştir. "Gelenek şart ve

çevresi" tabiri yer ve zaman uygunluğu fikrini gerektirir. Bildiride, çeşitli zamanlarda münasip geleneksel tipteki evlerde meydana gelmiş adet ve inançlarla ilgilenilmiştir.

Semboller bir adeti kapsayan en küçük anlam birlikleridir. Bunlar, doğal değerli bağlantıya sahip olmayan diğer bazı eşya veya fikrin yerine geçen işaret araçlarından ibarettirler. Aşağıdaki ayinsel inanç örneği, bu noktayı açıklamaktadır. Balıkesir yöresinde geleneksel iç içe olan birçok kadın, bir komşunun diğerinden soğan, sarımsak veya bir parça acı biber istemesi sırasında, bu yiyeceklerin doğrudan elden ele değiştirilmemesi gerektiğine inanır. Ödünç veren, yiyeceği yere koymalı ve isteyen oradan almalıdır. Eğer doğrudan elden ele değişim yapılırsa, o iki kişi arasındaki ilişkiler bozulacak veya acı doğuracaktır. Burada, komşular arasındaki kötü ilişkiler için "işaret aracı" ödünç alınan soğan, sarımsak vs. dir. Bu inanç ve onun ortak işaret aracı ve sembolizmi günlük, sıradan bir borçalma davranışını bir geleneğe dönüştürmektedir.

Victor Turner, sembolleri iki büyük kategoriye ayırmıştır: Başat (hakim) ve yardımcı (instrümantal). Başat bir sembol, üstüste birçok farklı "şart ve çevre" de tekrar oluşur; fakat o, geleneğe bakmadan önemli bir kendini yönetme özelliğine sahiptir. Genellikle, başat sembol, kendi geleneksel mesajı içinde çok farklı anlamlara sahiptir. Yardımcı semboller ise, tam tersine meydana gelişlerindeki şart ve çevrenin önemine bağlıdır. Onlar, verilen bir geleneği kapsayan sembollerin tüm sistemlerindeki anlamları ifade ederler.

Geleneksel ev adet ve inançlarının dört büyük fonksiyon oluşturduğu görülmektedir:

1) Ruhsal fonksiyon: Allah ve kainat harikalarını takdir etmek için basit ev kadını güçlendirirler.

2) Yaradılış-kehanet (bilicilik): Ev kadınına, çevresi ve topluluğu yönlendirmede elverişli durum sağlarlar.

3) Kurumsal fonksiyon: Ev kadınına saygınlık ve sosyal-kültürel mevki bakımından sarmalar.

4) Pratiklik: Hayat sorunları kadar, günlük işleri yönetmede de pratiklik sağlarlar.

Meydana gelen bu dört büyük fonksiyona ek olarak, belirli insanların adet-inanç sistemleri, kendilerinin toplum ve kültürleri hakkında spesifik konusal ifadeler oluşturur. Objektif adet analizinden biri de, ifadelerin açıklanmasıdır. Ruhsal, yaradılış-bilicilik ve kurumsallıktan ibaret ilk üç büyük fonksiyona göre, geleneksel Türk evindeki eşya ve oluşumların, o denli kutsallık kazanır ki, "mihraba dönüştürülen ev bölümü" ve kadın fonksiyonu için "ev mesleği" deyimlerini kullanabiliriz. Evin merkezi olan bu kutsallık veya başat sembol, evin ocak'ıdır. Eski Roma ve Yunan evlerindeki kutsal ateşli sembolik hakkında yazmış olan ünlü kültür tarihçisi Fustel de Coulanges tarafından belirtilenlerin çoğu, oldukça benzer bir biçimde geleneksel Türk yerli ocağına benzetilebilir.

Her eski Yunan ve Roma evinde bir mihrap bulunurdu. Burada her zaman küçük bir miktar kül ile birkaç yanan kömür parçası vardı. Her ev sahibi için, bu ateşi gece gündüz korumak, kutsal bir zorunluluktur. Ateşi sönen ev için, ızdıraplar yağardı. Her akşam, ateşin

tümüyle sönmesini önlemek için kömürlerin üzeri küllerle örtülürdü. Sabahleyin ilk iş, bu ateşi birkaç ufak dalla canlandırmaktı. Atkeş kızılığının kaybolması, ailenin mahvolması demektir. Sönmüş ocak, sönmüş aile, antikler arasında anlamdaş ifadelerdir (Coulanges 1956, 25).

Türkiye'de de aileler ve nesiller, eve ait ocakları ile sembolize edilirler. En kötü hareketlerden bazıları, birinin diğerine, ocağının sönmesiyle ilgili yaptıklarıdır. Bunlar o insanın ailesi veya soyunun ortadan silinmesiyle bağlantılıdır. Balıkesir köylerinden örnekler:

- Ocağın sönsün!
- Ocağına baykuşlar tünesin!
- Ocağına incir dikilsin! (Balkır, 1945 b)

At ile olan benzerliği yüzünden kutsal ocağın ateşi dikkatle korunmalı ve ona saygıyla davranılmalıdır. Yabancılarla ve düşmanlarla kirletebilecekleri endişesi ile, ocaktan ateş verilmemesi gerektiğine inanılır. Aksi takdirde aile, tahlikelere maruz kalır. Bir inanışa göre, Ocağın ateşi kırk gün dışarıya verilirse, ailenin soyu-sopu kesilecektir. Sonuç olarak; ateş ancak çok ender ve sadece dürüst ilişkilerin bulunduğu dostlara çok muhtaç olduklarında verilmelidir. Bir diğer inanışa göre, ateş alaturka saat 11.00'den sonra asla verilmemelidir (Balkır, 1935 b, s.38).

Ocak -tabiatıyla- aileye birçok pratik yararlar sağlar. Isı kaynağıdır, haşarat önleyicidir, yemekleri pişirir. Bu son faaliyet -pişirme- de kutsaldır. Yemek faaliyeti sadece aile bireylerini bağlamakla kalmaz, aynı zamanda onların kutsal birliklerini daha da sıkılaştırır, ayrıca ev dışındaki insanlarla olan bağlarını da kurar ve güçlendirir. Yemek, ocak ile aile özü arasında sembolik bir bağıdır. Bir ailenin yemeği sırasında birinin uğraması özel bir davranışla karşılanır. Bu beklenilmeyen misafire "Kaynanan seni seviyormuş!2" denir. Misafir masaya davet edilir. Misafir, karnı tok olsa bile, kutsal aile ile kandisinin sosyo-ruhsal ilişkisini göstermek için en azından ağız dolusu yemelidir. Aile de tatil günlerinde veya komşularının muhtaç olduğu zamanlarda yiyeceklerini onlarla paylaşarak toplum ile olan sosyo-ruhsal ilişkilerini sergiler. Aşure geleneği, bu paylaşmanın ilginç bir örneğidir.

Aşure, Muharrem ayında evin en yaşlı kadını tarafından yedi çeşit meyve ve sebzedden yapılan bir tatlıdır. Pişirildikten sonra geniş bir kazanın içine konan aşureyi kadınlar bir tepsi ile örterler ve üzerine dua okuyacak Kur'an'ı bilen birini çağırırlar. Sonra yaşlı kadın aşureyi küçük kaplara bölüştürür (Halk, aşurenin buğusundan tepside oluşan damlacıkların şifalı olduğuna inanır. Bunların gözlere sürülmesiyle, göz ağrılarının önüne geçilir). Ailenin genç üyeleri, aşureyi küçük kaplarla akraba, dost ve komşulara dağıtırlar (Aşure en az yedi eve dağıtılmalıdır). Aşureyi her alan, getirene; "Allah kabul etsin" der, kabı boşaltıp sadece su ile çalkaladıktan sonra geri getirir (Su da kutsaldır. Aşure kabının doğrudan sabunla yıkanması ise, alıcı ile verici arasında bir ayrılığı sembolize eder).

Bu geleneğe eklenecek bir motif daha bulunmaktadır. Her ailenin, kendi kadınları tarafından ateşte pişirilen kutsal yiyeceğin kutsal bir günde paylaşılması, sadece aile özünün topluma sunulmasını değil, aynı zamanda iyi talihinin arttırılmasını da sağlar. Aşurenin

pişirilmesi sırasında pişirici kadın, geniş kabın içine bir madeni para atar. sonra o para dağıtılan küçük aşure kaplarından birine rastgele konulur. Aşure kabından bu paraya sahip olanların, sonunda servet sahibi olacağına inanılır.

Bu sebeplerle aşure geleneği, evrensel (universal) İslam inancı ile ruhsal, yaradılış-bilicilik, kurumsallık ve pratiklik fonksiyonlarını taşıyan bir adet bütününe ortaya koymaktadır.

Bazı köylerde yeni gelinin kocasına ve müstakbel ocağına takdimi, gelinin yasal olarak kabulünden çok önce gerçekleştirilir. Mesela Bursa yakınlarında bir köyde, yeni gelin, buğday unu ile suyu yoğuracağı mutfığa yaşlı bir kadın tarafından getirilir. Gelin, ocağa gittikten sonra sağ elini hamurlu olarak duvara bastırır, elinin izini orada bırakır (Mangnarella, 1979, 45).

Böylelikle gelinin ocakla karşılıklı etkilenmesi, sembolik bir anlamlılık taşır. Sabahleyin gelinin bir üfürüşte ateşi tekrar başlatması ile, gününün iyi geçeceğine veya ateşi genellikle çabucak tutuşturabiliyorsa çocuğunun güzel olacağına inanılır (Balkır 1935 a, 61-62).

Ocak ateşi, yorumsal mesajlarda verir. Mesela, bazı köylüler ateşin birden hararetle parlamasını, bazılarının ev sahibi hakkında olumsuz konuştukları biçiminde yorumlarlar (Balkır 1935 a, 111). Ateşin çatırdayarak yanması, ocak sahibi hakkında dedikodu yapıldığına işarettir.

Ocak ateşi birçok geleneksel tedavilerde ve nazara karşı yapılan işlemlerde de rol oynar. Mesela çiğ sütün başkasına verilmemesi gerektiğine inanılır, yoksa ineklere nazar degecek ve onların sütleri kesilecektir. Mamafih, aile dışından birine çiğ süt verilmesi gerekiyorsa, nazara karşı sütün içine, ocaktan alınan ufak bir yanan kömür parçası atılabilir (Balkır 1935 a, 165).

Aile soyu ile çok yakın birliği yüzünden ocak, kasten söndürülmemelidir. Ateşin üzerine doğrudan su dökmek yanlıştır, çünkü ailenin bitişini sembolize eder. Halk genellikle sıcak kömürlerin üzerini küllerle örter ve ocağın yavaşça serinlemesini sağlar. Balıkesir yöresindeki yaşlı muhacir kadınlar, Balkanlardan göçleri sırasında, ocaklarını yol boyunca yanlarında taşıdıklarını söylemişlerdir. Bu ifade de, ocağın sürekliliğindeki önemini ortaya koymaktadır.

Ev, diğer bazı kısımları da ihtiva etmektedir. Hastalıklara ve nazaran karşı koruyucu eşyaların bulunduğu tavan ve kirişler, ait oldukları kişileri büyüye karşı koruyan ve kıyamet günü yeniden dirildiklerinde sahiplerine geri dönecek olan kesilmiş tırnakların yerleştirildikleri duvarlar vs. hol, özellikle kapı eşiği, evin güvenliği ile tehlikeli ruhlar (cin, şeytan) arasında bir ayırım hattını gösterir. Herhangi biri eşikten salınarak girmemeli, geçerken "destur" ve "bismillah" demelidir. Böylelikle o kişi, özellikle geceleyin kötü ruhlarla karşılaşmaktan kendini korumuş olur.

Ev kadınlarının mobilya ve mutfak takımlarının çoğu da ritüel öneme sahiptir. Bunlardan genellikle adetlerle sarmalanmış olan süpürge, en önemlilerinden biridir. Süpürge, yararlı bir temizlik aracı olmanın yanı sıra şeytanın rakibidir. Halk, süpürgeyi evden attığı kir ve pisliğin, kötü ruhlar için barınak olduğuna inanır. Aynı zamanda bir kadın evini süpürürken kötü ruhları da temizler.

Süpürgenin bu gizemli yapısı, bu fonksiyonun ardında sağaltıcı güçlere sahip olmayla da sürdürülür. Ayağı aksayan, sürçen bir kişinin, camie süpürge vermesiyle, tedavi olacağına inanılır (Balkır, 1935 a, 94). Ayrıca yarım başağrısı (migren) olan bir kadın, camiin yarısını süpürür ve arkasına bakmadan evine dönerse, ağrılarında kurtulabilecektir.

Süpürge, yeni doğum yapmış genç annelerin de şeytandan veya diğer kötü ruhlardan koruyabilir. Çocuğun doğumunu izleyen 40 gün içinde lohusa, şeytanın onu etkilememesi için, bir akrabası veya arkadaşı tarafından korunmalıdır. Korunma sona erdiğinde yeni anneyi yalnız bırakmak gerektiğinde, onun başına bir Kur'an yerleştirilmeli, gözslenmenin devamı için kapıya bir süpürge veya bir demir parçası konulmalıdır (Özer 1963, 107).

Adet-inanç birliği içinde süpürgenin yeri konusunda şunlar ilave edilebilir:

Gücü dolayısıyla süpürge ile çocuklara vurulmamalıdır. Süpürme sırasında, süpürge birisine değdiği taktirde, süpüren süpürgesine tükürmeli veya değen yerde leke oluşmuşsa orayı kaynatmalıdır (Balkır, 1935 a, 14).

Birçok küçük köy evlerinde yaşayanlar, yemek yedikleri yerde uyurlar. Dolaptan aldıkları yatakları, döşemeye yayarlar. Gece uykularında kabus görmemeleri için döşeklerin serildiği döşemedeki küçük yiyecek kırıntıları iyice süpürülür (Balkır 1935 a, 137).

Geceleyin yerler süpürülmemelidir, çünkü karanlıkta yerler şeytan ve ruhları tarafından işgal edilmiştir. Süpüren biri onlara çarpabilir. Mamafih, süpürmek ihtiyacında olan bir kadın süpürgenin ucundan biraz yakmalıdır (Balkır, 1935 a, 119). Tabiatıyla bu veya diğer bir işleme başlarken "Bismillah" demelidir.

Bir odayı yarım süpürerek bırakan bir kadın migrene (yarım başağrısı) tutulur. Her zaman tam süpürmelidir. Oda süprüntüsünü kapı ardında bırakan kadın, yoksulluğa düşecektir (Balkır, 1935 a, 177 178).

Bir kadın, evini aile bireylerinden birinin bir yolculuğa çıkmasının hemen ardından süpürmemelidir. Ayrıca, toplumda birisi öldüğünde, komşuları, merhum camie götürülünceye kadar evlerini süpürmezler (Balkır, 1935 a, 149).

Ev, insanların oturduğu yer anlamında olmasına rağmen, ülke kültürü içinde oluşundan ötürü, insanların uyum içinde yaşamaları gereken sembolik elementleri de kapsar. Mesela, her geleneksel evde "temel yılanı" denilen bir yılanın yaşadığına inanılır. Eğer evde oturanlar iyi insanlarsa, yılan onlara sık sık görünecek ama zarar vermeyecektir. Aksine uğur getirecektir. Ev sakinlerinin kötülüklerinde ise, yılan kısa aralıklarla gözükerek, onları korkutacaktır. Eğer bu durumda ev sahipleri başka eve taşımazlarsa, ev harap olacak veya ailenin kökü kesilecektir. Yılanın ürkütücü davranışlarından sonra, ev sakinleri hayat alışkanlıklarını yeniden gözden geçirerek, toplumun ahlak standartlarına daha yakın olabilmeyi sağlayacak gerekli öz eleştirilerde bulunmalıdırlar.

Evde bulunan diğer doğal yaratıklarla ilgili adet ve inançlar da bulunmaktadır. Örnek olarak halkın örüncek ağını Cuma günleri ve akşamları temizlememeleri gösterilebilir. Aksi

taktirde bu iş, kişinin kendi evini yıkmasıyla eş anlamdadır. Örümcek ağları, şafak vakti temizlenmelidir (Balkır, 1935 a, 93).

Türk evi ile ilgili adet ve inançların tümü, geniş bir kitabı dolduracak boyuttadır. Bunların çeşitlerindeki bazı dereceleri göstermek için bazı ek örnekler seçilmiştir. Balıkesir yöresine ait bu örnekler Balkır (1935 a) ve Susurluk'taki kaynak kişilerden alınmıştır:

1) Bir kadın, ardarda 41 perşembe günü çamaşır yıkarsa zengin olur. Ancak, şafak vakti işe başlamak gerekli şarttır.

2) Cumartesi günleri yatak, çarşafı örtülmemelidir, çünkü o taktirde yatak ölü ister.

3) Çarşamba traş olan, Perşembe çamaşır yıkayan ve Cuma günleri tırnaklarını kesen zengin olur.

4) Döşek toplanırken alt tarafından değil, önce baş kısmından kaldırılmalıdır. Sadece ölünün yatağı ayak kısmından katlanır. Diğer zamanlarda alttan katlamak, döşekte yatanın öleceğini sembolize eder.

5) Bir kadın kurban bayramından hemen önce bir örgüye başlamışsa, işini mutlaka bitirmelidir. Bitirmezse örgüsünü düğümleyerek bırakmalıdır. Aksi taktirde, kurbanın bacakları sırat köprüsünden geçerker düğümlenir.

6) Şahıs üzerindeki elbiseye dikiş yapılmamalıdır. Aksi taktirde o kişinin zekası bağlanır.

7) İşinin bir bölümünü tamamlamadan "yarın bitireceğim diyen bir kadın buna muvaffak olamaz. Çünkü "inşallah" veya "Allah kısmet ederse" diye başlaması gerekir.

8) Makasla oynamak veya onu ağzı açık bırakmak kötüdür. Bunlar, düşmanların dedikadu yaptıklarını gösterir.

9) Kendisine yeni giysi dikmiş olan bir kadın, dikiş artıklarını ateşe değil, sokağa atmalıdır. Böylelikle daha çok giysiye sahip olacaktır; ateşe attığında ise yeni giysi, ateşte yanacaktır.

10) Sokak çukurları geceleyin kötü ruhların durak yerleridir. Bu yüzden onları tahrik etmemek için çukurlara su dökülmemelidir.

11) Yumurta kabukları, atılmadan önce kırılmalıdır. Kırılmazlarsa kabukları alan şeytan, onları irinle doldurarak ölmek üzere olan kişilere su diye verir. Şeytan, kendilerini çok susamış sayan bu kişilerin ruhlarına satınalmak için, anlara kandırarak su yerine irin vermeye çalışır.

12) Bir kadın sobasının üzerinde sütün kaynamasına izin vermemelidir. Verirse ineklerin meme uçları yanacak ve sütleri kesilecektir.

13) Birinin kahvesinin üstünde bolca hava kabarcığı olması, düşmanlarının o kişi üzerinde gözlerinin bulunduğunu gösterir. Kabarcıklar küçükse kahveyi içene para gelecektir. İçen, parmağı ile köpüğe dokunarak çene veya alınına sürerken "bana gelsin" demelidir.

14) Masaya kaşıkla vuran bir kişi, ev sahibini zenginleştirir.

15) Dilimlenmesi sırasında yere düşen ekmek parçası, misafir geleceği anlamındadır.

16) Eve gelen dilenciyi geri çevirmek yanlıştır. Boş çevrilen dilenci, merhametsiz bir yılan biçiminde gözükerek, belalar getirir.

17) Bununla birlikte, dilenciye masada ekmek verilmemelidir, yoksa ailenin varlığı sarsılır.

Banların tam orjinalleri ve diğer ev adetlerinin yüzlercesi eskide kalmıştır. Bugünkü zamanlara kalması onların psikolojik, kültürel ve sosyal değerlerinin kanıtlarıdır. Magnarella, Durkeimci bir anlayışla, evin korunması ile ilgili bu küçük işlemlerin, toplumdaki soy kalıntıları ve aile açısından çok önemli olduğuna inanmaktadır. Toplumda özellikle kadınlar, kendilerine has ruhsal-sembolik anlamları olan işlerinde daha mistik ve kutsal bir tutumla yüceleştirilmişlerdir.

Bu yüceleştirme ve kutsallaştırma tutumunda erkek ve kadınların iş doünyalarındaki oluşumlar, benzer bir seyir ortaya koyar. Erkekler de geleneklerle örülü işlerini sürdürürken birtakım ayinsel faaliyetler içinde bulunurlar. Sanatlarının koruyucu pirleri de vardır, zenaat hayatlarındaki merhalelerde -mesela çıraklıktan ustalığa geçişte- özel törenler yapılır (Bakınız, Mg. 1974, 64-69). Toplum içindeki sosyal olayların cerayanında da erkek ve kadın gelenekleri, temel benzerlikler gösterir. Kadınların doğum, nişan, evlilik ve diğer hayat serüvenlerinde karşılaştıkları gelenek bağı, erkeklerin de benzer olaylarında değişik biçimlerde ortaya çıkmaktadır.

Evrensel bir din olan İslamiyet, hayata da evrensel bir anlam verir. Mamafih, iş hayatının ayrıntıları ile uğraşmaz. Aksine gelenek ve bu sahadaki özel anlamlılık, yerel olarak yaratılmış ve İslama göre meşrulaştırılmıştır. Kaynak kişilerden bir çoğu -yanlış olarak- kendi özel adet ve inançlarının Kur'an'dan kaynaklandığını izah etmişlerdir. Daha genel olarak çoğu Müslümanlar, her işlerine başlarken Allah'ın adını anarlar (Bismillah). Ayrıca geleneksel ortamdaki kadınlar önemli bir işe başlarken, "benim elim değil, Ayşe Fatma eli" der. Geleneksel evdeki bu ve diğer birçok uygulamalar kutsal geleneğin niteliğini sürdürür. Bu da ruhsal anlamın elde edilmesini ve kadınların doğrudan ilahi bağlantısını sağlar. Evdeki hemen hiçbir oluşum, kutsallıktan kopmuş değildir. Geleneksel Türk evi bir mabed, ev kadını da onun meleği gibidir.

KAYNAKLAR

1. BALKIR, Osman: Balıkesir'de Halk İnanmaları, Balıkesir: Vilayet Matbaası, 1935 a. Balıkesir ve Köylerinde Özel Görenek ve İnanmalar, Balıkesir,1935 b.
2. DE COULANGES, Fustel: The Ancient City, New York, 1956.
3. MAGNARELLA, Paul J.: Tradiation and Change in a Turkish Town, Cambridge, 1974. The Peasant Venture, Cambridge, 1979.
4. MUNN, Nancy D.: "Symbolism in a Ritual Context: Aspect of Symbolic Aktion" in Handbook of Social and Cultural Antropology, 1973.
5. ÖZER, Kemal: Susurluk İlçesi, Balıkesir 1963.
6. TURNER, Victor W.: "Symbols in African Ritual", Science Vol. 179, 1972, pp. 1100-05.

Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt: V, Sayı: 2, 1992.
Milli Kùltür Temmuz 1990, Sayı:74